Дидактика

№7 (34) октябрь, 2024-жыл

ОшМУнун профессордук-окутуучулук курамынын илимий-педагогикалык, маалыматтык гезити

ОШМУ ЕВРАЗИЯДАГЫ ЭҢ АЛДЫҢКЫ УНИВЕРСИТЕТТЕРДИН ҮЧТҮГҮНӨ КИРДИ

Ош мамлекеттик университети “IAAR Eurasian University Ranking (IAAR EUR) - 2024” эл аралык рейтингинде экинчи орунду ээледи. Муну менен окуу жай Евразиядагы эң алдыңкы университеттердин үчтүгүнө кирди.

Баалоо окуу жайдагы илимий потенциал, эл аралык аренадагы орду, билим берүү программаларынын сапаты, окутуучулар жана студенттер арасындагы академиялык мобилдүүлүк боюнча аткарылып жаткан иштерге карата жүргөн. Ошондой эле бүтүрүүчүлөрдүн атаандаштыкка жөндөмдүүлүгү, ачык-айкындуулук, объективдүүлүк, маалымат булактарынын жеткиликтүүлүгү да каралган.

"IAAR Eurasian University Ranking" эл аралык рейтинги жыл сайын жарыяланат. Быйыл Казакстан, Нидерландия, Индия, Түркия, Латвия, Азербайжан, Молдова, Армения, Грузия, Кыргызстан, Өзбекстан жана башка бир топ мамлекеттердин алдыңкы университеттери катышкан.

ОшМУ 2021-жылы алдыңкы ондука кирген болсо, 2022-2023-жылдары үчүнчү орунду алган.

Жогорку окуу жайлардын көз карандысыз рейтинги университеттин ишмердигинин сапатын, академиялык коомчулуктагы, студенттердин, жумуш берүүчүлөрдүн арасындагы кадыр-баркын айкын көрсөтөт. Билим берүүнүн учурдагы тенденцияларына ылайыкташкан, атаандаштыкка жөндөмдүү билим берүү жана илим изилдөө чөйрөсүн калыптандырууга өбөлгө түзөт.

Рейтингдик изилдөө – ЖОЖдордун билим берүү сапатын жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу максатында ишке ашырылат. Аны менен катар эле коомчулук окуу жайларда билим берүүнүн сапаты рынок талаптарына канчалык жооп берерин биле алат.

АКЫЛБЕК ЖАПАРОВ ОШМУНУН МЕДИЦИНАЛЫК КЛИНИКАСЫНЫН КУРУЛУШ ИШТЕРИ МЕНЕН ТААНЫШТЫ

ОшМУ тарабынан курулуп жаткан Ош шаардык медициналык клиниканын курулуш иштери менен КРнын өкмөт башчысы Акылбек Жапаров таанышты. Медициналык клиника 2022-жылы университеттин карамагына өтүп, учурда курулуш иштери жүрүүдө. Медициналык клиника 7 кабаттан туруп, аянты 20 000 чарчы метрди түзөт. Жалпысынан 312 орундукка ылайыкташып, лаборатория, күндүзгү стационар каралган. Клиникада 4 операциялык бөлүм, 300 орундуу лекциялык зал, 12 окуу кааналары жайгашат. Оорукананын жаңы имаратынын курулушу медициналык бөлүмдөрдү кеңейтүүгө жана жаңыртууга гана эмес, коопсуздукка, интеграциялануура, инновацияга багытталган. Жаңы оорукана абсолюттук инклюзивдүүлүгү, энергиянын эффективдүүлүгү, натыйжалуулугу, көркөм дизайны, бейтаптарга багытталган заманбап тейлөөсү менен мыкты шарттар түзүлөт. Аталган клиникада боор, бөйрөк, чучук-сөөк трансплантация бөлүмү, микрохирургия, жандандыруу, операциялык бөлүм, гепатология, офтольмология, пластикалык хирургия, нефрология, гематология, дарт аныктоо бөлүмдөрүнөн турат.

Клиниканын ачылышы студенттерди окутуп жогорку квалификациялуу врачтарды даярдоо менен түштүктөгү боор, бөйрөк оорусунан жабыркаган бейтаптарга заманбап медицина кызматын көрсөтүүгө ылайыкташтырууда.

Эске салсак курулуш иштери 2023-жылдын жай айларында башталган. Учурда 70 пайыз иштер аткарылган. Клиника 2025-жылдын сентябрь айында пайдаланууга берилээри пландалууда..

Назгүл Каныбекова

Мыкты мугалим 2024

4-бетте

Б.К.Абытов, профессор

Образование Кара-Кыргызской автономной области

6-7-стр.

Шайлоо 2024

16-октябрдан тартып өлкөдө жергиликтүү кеңештерге шайлоо өнөктүгү жүрүүдө. Ага байланыштуу 29-октябрда шайлоо комиссиясынын төрайымы Нуржан Шайлдабекова ОшМУга иш-сапары менен келди. Иш-чаранын алкагында аралыктан добуш берүү боюнча маалымат берип, таза шайлоого чакырды. Шайлоо 17-ноябрь күнү өтөт жана Ош шаарынын эл өкүлдүгүнө беш партия катышып, 217 талапкер ат салышууда. Анын 75и айымдар, 142си мырзалар.

ФУТЗАЛ БОЮНЧА УЛУТТУК КУРАМА КОМАНДАСЫНЫН БАШКЫ МАШЫКТЫРУУЧУСУ ЛУИС БЕРНАТ МОЛИНА ОШМУГА КЕЛДИ

ОшМУнун ректору Кудайберди Кожобеков өлкөнүн футзал боюнча Улуттук курама командасынын башкы машыктыруучусу Луис Бернат Молина менен жолугушту.

Ректор машыктуруучуга университеттин футзал боюнча командасы, аларга түзүлүп жаткан шарттар, жаратып жаткан ийгиликтери тууралуу маалымат берди.

Машыктыруучу ОшМУнун футзалчылары өлкө ичинде командалардын арасында сап башында келе жаткандыгын, Кыргызстандын эң жогорку лигаларында оюн көрсөткөн мыкты командалар экендигин белгиледи. Андан сырткары футзалды кантип өнүктүрүү жаатында ойлору менен бөлүшүп, окуу жайдын спортко көңүл буруп жатканы кубандыраарын, кызматташууга даяр экенин айтты. Жакынкы аралыкта ОшМУнун футзал командаларынын ичинен мыкты оюнчуларды улуттук курама командага алуу пикирлерин да кошумчалады.

Луис Бернат футзал боюнча улуттук курама команданын башкы машыктыруучусу, ал буга чейин футзал боюнча Азия Кубогунда команданы жетектеген. Анын жетекчилиги алдында футзал боюнча Кыргызстандын курама командасы биринчиликте 6-орунду ээлеген. Ал улуттук III даражадагы футзал боюнча машыктыруучулук лицензиясынын ээси.

Учурда ОшМУнун футзал боюнча командасы Кыргыз Республикасынын супер лигасынын турнирдик жадыбалында 1-орунда баратат. Окуу жайдын футзал боюнча 2 командасы бар, 1-команда супер лигада, 2-команда биринчи лигада ойноп жатат.

ОшМУнун студенти бокс боюнча эл аралык чемпионатта жеңүүчү болду

Бишкек шаарында өткөн бокс боюнча эл аралык чемпионатта Медицина факультетинин студенти Чынара Акматалиева алтын медалга ээ болду. Ал 64 килограмм салмакта күч сынашкан.

Мелдеш 25-27-октябрда өттү. Ага Кыргызстандын, Казакстан, Өзбекстан жана Тажикстандан спортчулары катышты.

Акматалиева жакынкы күндөрү өтө турган Кыргызстандын чемпионатына даярданууда.

Чынара Акматалиева беш жылдан бери бокс менен машыгып келет. Ал буга чейин Кыргызстандын эки жолку жана эл аралык чемпионаттын эки жолку жеңүүчүсү болгон. Спорт чебери. Учурда медицина факультетинин дарылоо адистигинде билим алат.

ОшМУнун окутуучулары Наманганда тилдер багытындагы эл аралык конференцияга катышты

Филология жана маданият аралык коммуникация институтунунун доценти Курманжан Нармырзаева, педагогика, искусство жана журналистика институтунун педагогика кафедрасынын башчысы Гулмира Жутанова, аталган факультеттин журналистка адистигинин окутуучулары Сейил Эргешова, Чынара Абдиева, улук окутуучу Махабат Мамырова, окутуучу Айжан Умарова тилдер багытындагы конференцияга катышып келди. Иш чара 24-25-октябрь күндөрү Өзбекстандын Наманган мамлекеттик университетинде болду.

"Ономастикалык бирдиктердин социолингвистикалык, этнолингвистикалык, лингвопоэтикалык жана лингвомаданий изилдөө маселелери" аталышындагы экинчи эл аралык илимий-практикалык конференцияда ОшМУнун окутуучулары илимий баяндамаларды жасашкан. Андан сырткары тиешелүү адистиктер боюнча конок лекцияларды окуп беришкен.Иш сапардын алкагында Гулмира Жутанова Наманган мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасы менен билим берүү, илим изилдөө жана маданий багыттагы иш-аракеттерди камтыган келишимге кол койду.

КЫРГЫЗСТЕСТтен өт!

«КЫРГЫЗСТЕСТ» системасынын көчмө тобу 2024-жылдын октябрь-ноябрь айларында Ош шаарында мамлекеттик тилди билүү деңгээлин аныктоочу тест жүргүзү үдө. Буга бир катар ишкана-мекемелердин кызматкерлери катышат. Тиешелүү деңгээлдин сертификаты жарандын баарлашуунун бардык чөйрөлөрүндө кызматтык милдетти жана ишти так аткара алуу жана коммуникативдик компетенциясынын деңгээлин тастыктайт.

Эскерте кетсек, ОшМУда 2021-жылдан бери кыргыз тили деңгээлдеп окутулуп келет. Студенттердин тил билүү деңгээлин аныктоочу-баалоочу тест системасы, кесипке багыттап, деңгээлдеп окутууга багытталган окуу куралдары, окутуунун программалары, окуу-усулдук колдонмолор, субтесттер боюнча тесттик тапшырмалар иштелип чыккан. Факультеттер аралык кыргыз тили кафедрасы кызматкерлердин жана чет элдик жарандардын тил билүү деңгээлин жогорулатуу курстарын ийгиликтүү окутуп келет.

Урматтуу, мамлекеттик жана мамлекеттик эмес ишкана-мекемелердин кызматкерлери жана жарандар!

Тесттен өтүүгө даярдануу жана деңгээлди жогорулатуу үчүн толук маалыматты 0778114140 (WhatsApp) жана 0773-631-119 номерлери аркылуу алууга болот.

Дидактика
ОшМУнун профессордук-окутуучулук курамынын илимий-педагогикалык, маалыматтык гезити

Ош менен ОшМУ тагдырлаш...

Орто Азиядагы тарыхы терең жана кооз шаарлардын бири -Ош. Калаабызда көп улуттар жашап, илгертен илим-билимдин ордосу болуп келген. Быйыл кылым карыткан шаарыбыз 3024-жылдык мааракесин тосту. Жылдан жылга жашарган калаабызда агартуу тармагында эң алгач пайда болгон биздин ОшМУбуз да шаарга киндиктеш болуп, билим ордосуна айланып, мыкты окуу жайлардын катарында. Өзгөчө макамга ээ окуу жайыбыз жана шаарыбыз туурасында тарых илимдеринин кандитаты Сыдык СМАДИЯРОВду кепке тарттык.

-Агай, саламатсызбы? Алгач шаарыбыздын тарыхына токтоло кетсеңиз. "Ош" деген калаа качан пайда болуп, канчанчы кылымдарда белгилүү боло баштаган?

- Оштун шаар макамын качан алгандыгы илимде аликүнчө аныктала элек. Айрым илимпоздор Ош байыркы Давань падышачылыгынын мезгилинде эле (б. з. ч. II к.) шаар болгон, атүгүл анын борбор калаасы да болуп турган деген пикирди айтышса, башкалары Ош эрте орто кылымдар доорунда шаарга айланган деген ойдо турушат. Мисалы, белгилүү илимпоз-синолог Л. А. Боровкова байыркы кытай жазма булактарындагы маалыматтарды изилдеп, анда келтирилген Гуйшаньчэн (кытай тилинде «Ыйык тоонун жанындагы шаар» деген маанини берет - С.С.) шаары азыркы Ош шаарынын ордунда жайгашкан. Демек, ал (Гуйшаньчэн) Ош шаары болгон деген пикирин билдирген. Белгилөөчү жагдай, байыркы кытай жазма булагы «Хань шуда» б. з. ч. II кылымдын аягы – I кылымдын башында Хань-Давань согушунун мезгилинде Давань падышачылыгынын борбору кыска мөөнөткө Гуйшаньчэн шаары болуп турган деген маалымат катылган. Л. Боровкова өзүнүн монографиясында мына ошол Гуйшаньчэн шаары азыркы кайсы шаар болушу мүмкүн деген маселени иликтеп, ал Ош шаары болгон деген тыянакка келген. Шаардын аталышынын "Ыйык тоонун жанындагы шаар" мааниси да муну кошумча тастыктап турат. Анткени, байыркы мезгилден эле, Фергана өрөөнүндө ыйык тоосу (Сулайман тоо) бар шаар – Ош шаары гана болгон. Ал эми кыргыз археолог-окумуштуусу К. Ташбаева өзүнүн изилдөөлөрүнө таянып, байыркы Давань падышачылыгынын борбору Эрши шаары азыркы Ош шаарынын ордунда жайгашкан. Демек, Эрши шаары бул Ош шаары, анын аталышы "Эрши – Эши – Оши – Ош" болуп, тилдик модификацияга байланыштуу өзгөргөн деген илимий пикирин далилдеп келүүдө. Ошондой эле Ош Борбордук Азиядагы эң байыркы шаар. Ал байыркы Рим менен жашташ. Шаарыбыз татаал жана даңктуу тарыхка ээ. 2000 - жылдын 4-5-октябрында Оштун 3000 жылдык мааракеси белгиленип, ушул окуяга байланыштуу эгемен Кыргызстандын тунгуч президенти Аскар Акаевдин токтому менен Ош шаарына "Кыргыз Республикасынын түштүк борбору" деген макам берилди. Ошондой эле, 5-октябрь "Шаар күнү" деп, кабыл алынып, ошондон бери бул күн жыл сайын белгиленип, майрамдалып келүүдө. Шаардын так ортосунан орун алып, шаарга көрк берип турган жана анын өзгөчө символу болгон ыйык Сулайман-Тоо 2009-жылы ЮНЕСКОнун "Дүйнөлүк мурастар тизмесине" кирип, шаардын даңкын дүйнөгө таратты. 2019-жылы болсо, Ош шаары ТҮРКСОЙ эл аралык маданий уюму тарабынан "Түрк дүйнөсүнүн маданий борбору" деп жарыяланып, шаарыбызда бир катар эл аралык маданий иш-чаралар өттү. Мына ушул тарыхый, маданий окуялар шаарыбыздын тарыхын дагы да байытып, дүйнө коомчулугунда анын тарыхына болгон кызыгууну ого бетер жогорулатты.

-Бул шаар эмнеси менен белгилүү болгон?

-Ош шаары азыркы күнгө чейин алып жүргөн өзүнүн "Ош" аталышы менен эрте орто кылымдарга, тагыраагы IX-X кк. таандык араб авторлорунун эмгектеринде эң алгач эскерилген. Чыгыш менен Батышты байланыштырган Улуу Жибек жолу иштей баштаган мезгилден эле, башкача айтканда, б. з. ч. II кылымдан - б. з. XV кылымына чейин, Ош аталган трансконтиненталдык соода жолунун жүктү которуштурууучу (перевалочный) ири пункту гана болбостон, анын Чыгыш өлкөлөрү менен Батыш өлкөлөрүн байланыштырган өтмө дарбазасынын да ролун аткарган. Мындай абал, Оштун шаар катары гүлдөп өнүгүшүн шарттаган. Айрыкча соода-сатык тармагы менен белгилүү болгон.

-Калаабыз оор күндөрдү да башынан өткөрүп, кара түтүн каптаган мезгилдер да болду...

-Ооба, 1990, 2010-жылдары кайгылуу окуялар шаарыбыздын тарыхындагы кеткис так болуп калды. Шаардын жана шаар калкынын материалдык, социалдык абалына, шаардын экономикасына, эки элдин ынтымагына чоң зыян алып келди. Бирок, кеменгер, кең пейил элибиз бул оор кырдаалдан акылмандык, токтоолук менен чыгып кете алды жана эки элдин ортосундагы достук мамилени калыбына келтирүүгө жетишти. Бул окуялардан биз чоң сабак алышыбыз абзел. Андыктан, азыркы күндөгү шаар жетекчилигинин, жалпы шаар калкынын алдыдагы башкы милдети, мындай окуяларга келечекте жол бербөө болуу керек. Бул абдан маанилүү.

-Эми агай агартуу тармагынан кеп кылсак...

-Ош шаары Фергана өрөөнүнүн агартуучулук борбору болгон десек да жаңылышпайбыз. Мисалы, революцияга чейинки мезгилде эле, шаарыбызда 5 медресе, анын ичинда атактуу Алымбек датканын Ак медресеси болгон. Бул мекемелер балдардын сабатын жоюп, аларга диний, светтик билим берген. Ал эми Ак медреседе окуган балдарга, анын ичинде кыргыз балдарына Алымбек датка өз эсебинен стипендия төлөп турган. Бирок, алар совет мезгилинде "күжүрмөн атеизм" саясатынын капшабына кабылып, талкаланып жок болду. Бул өтө өкүнүчтүү. Агартуу иши, билим, илим, маданият өзгөчө совет доорунда ургалдуу өнүктү. Шаарыбызда шаар тарыхындагы эң алгачкы жогорку окуу жай 1939-жылы ачылган Мугалимдер институту болгон. Азыркы ОшМУнун тарыхы ошол Мугалимдер институтунан башталган. Быйыл мына окуу жайыбыздын 85 жылдыгын белгиледик. Улуу Ата мекендик согуш жылдарында (1942-ж. сентябрь айында) Ош шаарына Ростов шаарынан эки жогорку окуу жай: мамлекеттик университет жана педагогикалык институт эвакуация болуп келген. Шартка ылайык алар бириктирилип, Ош мугалимдер институтуна жайгаштырылган. Курамында 9 профессор, 25 доцент, 25 окутуучу, 14 ассистент жана лаборанттары менен келген бул окуу жайлар албетте, Ош мугалимдер институтунун илимий-педагогикалык сапатын олуттуу жогорулаткан. 1944-жылы эвакуацияланган окуу жайлар кайра кетишкен. Бул факт Ош мугалимдер институтутунун өсүп өнүгүшүнө чоң таасир эткендиги талашсыз. Алардын айрым педагогдору Ош шаарында калып калышып ишмердигин улантышкан.

1951-жылы Ош мугалимдер институту Ош педагогикалык институту болуп кайра түзүлүп, билим берүү ишмердигин байсалдуу улантты жана Кыргызстандын агартуу тармагына миңдеген жогорку билимдүү педагогдорду даярдап чыгарды.

-Эгемендикке ээ болгондон кийин билим берүү тармагы кандай ыргакта өнүктү?

- Кыргызстан эгемендикти алгандан кийин, 1992-жылы Ош педагогикалык институту заман талабына ылайык, Ош мамлекеттик университети болуп кайра түзүлдү. Бул болсо окуу жайдын билим берүү жана илимий ишмердигинин масштабын олуттуу кеңейтти. Азыркы күндө, ордендүү ОшМУ өзгөчө макамга ээ, Кыргызстандын лидер окуу жайы.

Айрыкча, акыркы 10 жыл аралыгында ОшМУ ар тараптуу күрдөөлдүү өнүгүүдө. Эгерде, эреже катары мурда Ош шаарынын символдору катары Сулайман-Тоо жана Ак-Буура дарыясы айтылып келсе, акыркы мезгилдерде ОшМУ шаарыбыздын дагы бир символуна айланды. Бул тарыхый чындык. Анткени, ОшМУ жана анын жамааты шаарыбыздын билимдин, илимдин, маданияттын ордосуна айлануусуна, ошондой эле анын экономикасынын өнүгүүсүнө олуттуу салым кошуу менен, шаарыбызды дүйнөгө таанытууда. Алэми, ОшМУ тарабынан курулган жана курулуп жаткан заманбап архитектуралык стилдеги окуу корпустары, спорт аянтчалары, социалдык объектилер ж.б. имараттар шаарыбыздын архитектуралык келбетине көрк кошуп, байыркы шаарыбызды жашартып, көрктөндүрүүдө. Андан сырткары саламаттыкты сактоо тармагында да бир гана адистерди даярдабастан, клиникалар элге кызмат кылууда. Ошондуктан, Ош шаарын ОшМУсуз элестетүү мүмкүн эмес. Бул учурдун ЧЫНДЫГЫ!

Маектешкен: Каныкей ЖОРОЕВА.

Дидактика
ОшМУнун профессордук-окутуучулук курамынын илимий-педагогикалык, маалыматтык гезити

Назгүл Каныбекова: Менин ОшМУга биринчи жасаган кадамым – кесибимди туура эмес тандап алуу менен башталган

4-октябрда "Жылдын мыкты мугалими - 2024" сынагы жыйынтыкталып, ОшМУнун сыймыктуу бүтүрүүчүсү, "Билим" лицейинин окутуучусу Назгүл Каныбекова баш байгени утуп алды. Биздин редакция аны менен маек курду.

- Учурда бардык жакын санаалаштарыңыз, кесиптеш, достор, окуучуларыңыз сыймыктанып турган учур. Сиз туурасында жакындан билүүнү каалагандар да арбын. Алгач өзүңүздү тааныштырып кетсеңиз. Кайсыл жактан болосуз, балалыгыңыз кайда өткөн?

- Рахмат. Алгач бардык жакын санаалаштарымды, устаттарымды бул жеңиши менен куттуктайм. Анткени менин ар бир жетишкендигимде алардын салымы чоң. Өзүм жөнүндө айта турган болсом Жалал-Абад областына караштуу Чаткал районунун Каныш-Кыя айылында төрөлүп, чоңойгом. Ата-энем малчылык, дыйканчылык менен алектенишет. Үй бүлөдө тогуз бир туугандын эң кичүүсүмүн.

- Билимге болгон кызыгууңуз кайсыл учурда башталган? Кантип математика адистигин тандап калдыңыз эле?

- Менден бир жаш улуу агам биринчи класска барганда мен 6 жашта болчумун. Ага кошулуп жазып, Алиппе китебин аны менен тең жарышып окуйт элем. Кээде мектептен келип эле сумкасын ыргытып жиберип ойногону кетип калчу. Мындай кырдаалды мен аңдып эле турам да. Дароо сумкасын ачып, тапшырмаларын жазып коет болчумун. Ошентип жүрүп өзүм биринчи класска барганда Алиппени жаттап алгандыктан эжекем Эне тил китебин карматып койгон. Экинчи класста окуп жаткан мезгилде менде бир окуя болгон. Ошол агам менен үйдө күрөшө берчүмүн. Бир күнү эрте менен туруп эле дагы күрөшө кеттик. Бутумду артка кайрып басып жыгылды. Алгач ооруну сезген жокмун. Бирок, ордуман туруп эле бутумду жерге койсом шылк дей түштү. Көрсө мууну чыгып кетиптир. Ошентип бутумду сыныкчыга салдырып бир ай төшөктө жатып калгам. Баягы агам өзүн күнөөкөр сезип мага мектептен бекитип бор алып келип берет. Үйдө атам жасап берген шахматтын тактасы бар болчу. Ошонун артын доска кылып эсептерди чыгарам. Агам күйпөлөктөп жаныман чыкпайт. Билгенин үйрөтөт. Чүпүрөктү нымдап келип өчүрүп берет. Мектепти ушунчалык сагынганыман сабакка барам деп ыйлактай баштадым. Апам чанага төшөктү салып, мени олтургузуп алып мектепке сүйрөп бара баштады. Класска чана менен кошо киргизип, эки катар парталардын ортосуна токтотуп, астыма баягы шахмат тактамы парта кылып коюп берип өзү күтүп турчу. Чаткалдын -40 градус суугунда 4-5 саат күтүп, кайра алып кетчү. Ошентип мени басып кеткиче бир ай ташыды. Билим алуума ата-энем колунан келишинче, мүмкүнчүлүгүнүн барынча жардамын беришти. Алардын алдында өмүр бою карыздармын. Ал эми менин биринчи мугалимиме болгон сүйүүм мени мугалимдик кесипке шыктандырган десем болот. Эжекем менин көзүмө ушунчалык сулуу жана ошол эле учурда сүрдүү да көрүнчү. Күлгөндө оозундагы алтын тиштери жаркырап, өзүнө куп жарашып турганы дагы деле көз алдымда.

-ОшМУнун сыймыктуу бүтүрүүчүсү катары студенттик жылдарыңызда сиздин жашооңузга түрткү берген окуялар, жетишкендиктер жөнүндө айтып бериңизчи?

-ОшМУ мага көп мүмкүнчүлүктөрдү түзүп берди. Дегеле окуйм, изденем, билим алам деген студенттерди университет ар тараптан колдойт. Ошол мүмкүнчүлүктөрдөн ар бири пайдаланып калса дээр элем. МИТ факультетинде окуп жүргөндө бизге дөөшаалар сабак берип калды. Жалаң илимдин докторлору, профессорлордон сабак алдым. Бул дагы Кудайдын мага берген эң чоң белеги деп билем. 2012-жылы профессор С.Каримов агайыбыз тарабынан берилчү "Атуулдук стипендияны" алган алгачкы беш студенттин бири болдум. Бул мага чоң стимул болду. Стипендия демекчи, эң алгачкы стипендияны мектепте алгам. Айылыбыздан чыккан Ташкара аттуу агабыз мектептеги жакшы окуган окуучуларга ай сайын 20 сомдон стипендия тапшырчу. Эң биринчисин атама алып келип берсем, атам акчаны ортого коюп "ырыскыңды ар дайым адал мээнетиң, билимиң менен таап же" деп батасын берип, кайра үстүнө 20 сом кошуп мага бергени эсимде. Стипендия көлөмүнө, аз же көптүгүнө карабай балага чоң жоопкерчилик, мотивация болорун жон терим менен сезгем. Себеби, өзүңдү бул нерсеге татыктуу алып жүрө баштайсың.

Мурункудан да көп окууну максат кыласың. Ошондуктан, мен да жакшы окуган окуучуларга стипендия уюштурам деп ниет кылгам. Бул идеямды жолдошум да колдогон. Буйруса ал күндөр да алыс эмес.

-Кантип бул кесипти тандап калдыңыз?

-Менин ОшМУга биринчи жасаган кадамым – кесибимди туура эмес тандап алуу менен башталган. 2008-жылы мектепти аяктап, жалпы республикалык тестирлөөдөн район боюнча эң жогорку баллды (188 балл) алдым. Ал жылдары азыркыдай курстар деле жок болгондуктан бул көрсөткүч эң жакшы деп эсептелчү. Ошондо да мектебибиз аябай сыймыктанган. Кошумча предметтердин баарын тандап, тапшырып койгом. Химия, биология, тарых предметтерин гана кошумча тандоого мүмкүн болчу. Ошентип химия, биология жана негизги тестти кошкондо 435 балл менен мактоолорго "мас" болуп келип, көпчүлүктүн көрсөтмөсү менен Медицина факультетине тапшырып алгам. Бул факультетке, болгондо да бюджетке өтүү кыйын болчу. Туугандарым аябай сүйүнүштү. Мен гана кам сүт ичип алган баладай, жүрөгүм түпөйүл болуп турду. Сентябрь айы келип окууга келдим. Ал кезде Медицина факультети азыркы Тарых факультетинин ордунда болчу. Биринчи эле күнү расписаниеден математика деген сабакты көрө албай бозала болгонум эсимде. Эки күн келип эле "математикага которулам" дегенге түштүм. Анда ректор Мухтар Орозбекович болчу. Айылдан атам келип, ректорго өзү суранып кирген. "Биринчи семестр окуусу зарыл. Жаны жылдан кийин гана которо алабыз" деген жоопту айтып чыкты. Жаны жылга чейин алар (математикада окуп жаткандарды айтып атам) көп нерсени окуп коет да деп так секирип болбойм. Ошентип сентябрдын 28си күнү деканаттан деломду алдым да (атүгүл алар башкы корпуска документимди өткөрүп үлгүрө электе) окууну таштап айылга баса бердим. Бирок, айылга келгенде көз караштардан, ар түрдүү сөздөрдөн катуу чүнчүдүм. Кесибимди жаңылыш тандап алдым, келерки жылы кайра башынан тесттен өтүп мугалимдикке тапшырам дегенимиди эч ким түшүнгөн жок. Көпчүлүгү "окуй албай, айдалып келди" деп кеп кылышты. Бул нерселерге бир жыл кулагымды жапырып чыдадым. Ал бир жыл мага адабий китептерди окуума зор убакыт болуп берди. Ооналактап жатып ыр жаздым. Бугумду ырдан чыгардым. Ошентип кийинки жылы дагы бир жолу тест тапшырып, айрылма талондордун бирин гана калтырып, калганын жыртып таштагам. Анткени дагы бир жолу адашуудан корктум. Анткени, бухгалтерияга тапшырсаң ал жакта математиканын түрүн окуйсуң деген сунуштарды угуп алып, дагы экиленип, багытымдан дагы бир жолу адашып кетпейин деген элем. Ошентип башкы корпуста математика адистигине окуй баштадым. Чыныгы жашоонун ырахатын сездим. Окууга күндө майрамга келгендей сүйүнүп келем. Мен го бир жылдан кийин өз кесибимди, жан дүйнөм каалап жаткан кесипти таап алдым. Жашоодо кесибин жаңылыш тандап алган адамдар көп да. Ошондуктан окуучуларыма ар дайым кесип тандоодо аброюна, айлыгана карап эмес жүрөгүңөр каалап жатканын тандагыла деп көп айтам. Адам жашоого бир жаралат. Бир жаралган жашоодо жүрөктү тыңшап иш тутпасаң, анда бул жашоонун маңызы кайсы. Ар бир адам өзү сүйгөн кесиби менен иштесе гана ал ишинде изденет, ойлонот, ийгилик жаратат.

-Сапаттуу билим берүүдө кандай ыкмаларды колдоносуз жана өзүңдөгү башкалар кайталабаган кандай сапаттарды атайсыз?

-Башкалардан өзгөчөлөнгөн деле сапатым жок. Болгону убактымды туура пайдаланууга аракет кылам. Өзүм менен өзүм сүйлөшкөндү жактырам. Себеби, ошол учурда гана эмнени туура кылып жатам, а эмнени туура эмес... анализдегенге мүмкүнчүлүк болот.

Сапаттуу билим берүү үчүн классты деңгээлдерге бөлүп окутууну жолго коюп алгам. Тактап айтканда классты үч деңгээлге А, Б жана С деген топторго бөлүп алам. Анткени математиканы бардык эле бала бирдей түшүнө бербейт. Ошондуктан, математиканы өздөштүрүү даражасына карай 3 топко бөлүп алам. Бул албетте мугалим үчүн даярдануусуна көп убакыт талап кылат. Бирок, окуучу үчүн эң жакшы жол. Сабакта ишмердүүлүккө тартылбаган бир да окуучу болбойт. Ар кимиси өзүнүн дараметине, чама-чаркына ылайык маселени чыгарат, тапшырманы аткарат.

- Ийгиликке жеткен окуучуларыңыз барбы? Алар жөнүндө бөлүшө кетсеңиз?

- 2018-жылы окуткан бүтүрүүчүлөрдөн бир Алтын сертификат алган окуучум болгон. Республикалык предметтик олимпиадага бир нече окуучуларымды даярдап катыштырдым. Ошондой жакшы окуган окуучуларымдын мугалимдик кесипти тандап алганы - менин эң чоң жетишкендигим деп эсептейм. Буйруса алардын келечеги алдыда. Чоң ийгиликтерин көрүп, жакшы иштерин көрүп ушул баланы, ушул кызды мен да окуткан элем деген сыймыктануу сезимин ар бир мугалим сезип көрүшүн каалайт элем. Бул сөз менен жеткире алгыс сезим.

- Сизди жашоодо ырлары жүрөктөрдөн түнөк тапкан мыкты акын катары да билебиз. Мугалимдик түйшүк менен жүрүп ыр жазууну таштап койбодуңузбу?

- 2014-жылы ыраматылык Исаков Каныбек агайымдын демилгеси, демөөрчүлүгү менен, акын Улукбек Омокеевдин редакторлугу алдында "Турмуштун теңдемеси" аттуу алакандай ырлар жыйнагым жарык көрдү. Агай өзү баш сөзүн жазып, ОшМУнун чоң актылык

(уландысы 5-бетте)

Дидактика
ОшМУнун профессордук-окутуучулук курамынын илимий-педагогикалык, маалыматтык гезити

(башталышы 4-бетте)

залында таанытымын өткөргөн. Ошондон бери өзүмдү элден "ыр карызмын" деп сезип жүрөм. Көп убакыт жазбай калдым. Ошондо менин ыр жазарымды билген айрым инсандар жолукканда "жаңыр ырлар жазылып атабы" деген суроосу мен үчүн өтө оор тийчү. Бул кадимки акча карыз сыяктуу эле көрүнүш. Кээде дагы ыр сурайт деп көпчүлүк барчу жерлерге барбай жүрдүм. Бирок, кийин түшүндүм, чыгармачылык деген – бул бир эле поэзия же проза эмес. Чыгармачылык – бул бир сабак. Мен өзүмдү чыгармачылыгымы сабакка сарптап атканымы түшүнгөндөн кийин моралдык жактан "карыздар" сезими көп кыйнабай калды. Учурда изденип, көбүрөөк окууга убакыт сарптап жатам. Канчалык окуган сайын жазбай эле койсомбу деген оюм басымдуулук кылып баратат. Антекени жаман жазмакердин жазбай койгону – адабиятка кошкон чоң салымы деген сөз бар го. Жазбай коюп адабиятка салым кошуп атам.

-Устат жана досторунуз жөнүндө социалдык тармактарга жазган постуңузду окуп калдым. Чыныгы устат жана чыныгы дос кандай болуш керек?

-Окуучунун эң чоң бактысы – жакшы мугалимге туш болушу. Тагдырыма, ушул тагдырым маңдайыма жазган Жаратканга ыраазымын. Жашоомдо жалаң гана жакшы мугалимдерге туш болдум. Мени мектепте, университетте, практикада жүргөндө, жумушка киргенде колдоп, багыт берип, насаатын айтып турган эң сонун устаттарым бар. Алардын ар бири жөнүндө кези келгенде кеңири жазам. Учурдан пайдаланып бардыгына ыраазычылык билдирем. Көзү өтүп кеткен устаттарымды ар дайым эстеп, Куран окуп турам. Ал эми дос темасына келсек достукка өтө олуттуу карайм. Эң алгач мектепте Элгиза аттуу кызга кат жазып дос болгом. Мектепте окуп жүргөндө кыз-жигиттер кат жазышат эмес беле. А мен достук катын жазгам. Андан кийин да досторду күттүм. Аз болсо да, чыныгы досторум бар. Алыста болсо да, жүрөктөрүбүз жакын согуп жатканын сезген досторум бар. Бири-бирибизди колдоп, кубаттап турабыз. Дос жаатынан да бактылуумун.

-"Жылдын мыкты мугалими" болууну эңсеп турган дилгир мугалимдерге кандай кеңештерди бересиз?

-Жакында эле ОшМУнун "Кара-Суу" гимназиясында иштеген окуучуларым, бүтүрүүчүлөрүм куттуктап келишти. Көпкө сүйлөшүп олтурдук. Жалпы республикалык тестирлөөдөн эң жогору упай алган болчу. Ата-энесинин каршылыгына карабай мугалимдик кесипти тандаган. Химия предметинен сабак берет. Ишинди так, адилеттүүлүк, абийирдүүлүк, анан сүйүү менен эле аткара бер. Атайын конкурска катышайын деп жасаба. Бул нерселер өзүнөн өзү чогулуп олтуруп бир күнү даяр болгонуңду сезесиң. Ошол кезде анан мындай конкурстарга катыш деп кеңеш бердим. Башкаларына деле ошону айтмакмын.

- Сынакта баш байгени утуп алуу баарына эле буйрук бербейт. Адам эң биринчи өзүн жеңип каалоолорун орундатуу үчүн жашоодо кандай кадамдарды жасоо керек?

- Мен да сынакка катышып жатканда баш байгени утуп алсам ээ деп кыялдангам. Эң биринчи ойду, ниетти туура коюу керек экен. Андан кийин аракет. Кудайым деле аракетке берекет дейт тура. Баш байгеге жетүү мага дагы чоң жоопкерчиликти моюнума артып койду. Мен бул нерсени татыктуу алып жүрүшүм керек деп билем. Мурункуга караганда эки-үч эсе көп эмгек кылып, билим берүүгө салымымды ар тарапган кошуп, бул системада болуп жаткан реформаларга кол кабыш кылып, дагыда жакшы нерселерди жаратуум керек.

Кызыктуу маек бергениңиз үчүн чоң рахмат, иштериңизге ийгиликтерди каалайбыз.

Маектешкен:

ОшМУнун пресс-катчысы

Зинагул НУРАЛИЕВА

БИЛИМ БЕРҮҮДӨ СҮЙҮҮНҮН РОЛУ

"Билим берүүдө ийигиликтин көлөмү - билим берген адам менен билим алган адамдын ортосундагы сүйүүгө, сырдашууга, түшүнүшүүгө жана ишеничтин даражасына жараша болот. Бул нерселер канчалык күчтүү болсо, келечек ошончолук кубаныч тартуулайт"

Мумтаз Турхан,

Түрк психологу

"Сүйүү - бай болуу, жакшылыктардын көбөйүүсүнө шарт түзүү дегенге барабар. Башка бирөөнүн абалын ойлонуу - көңүлүбүздүн эшигин түбөлүккө ачуу дегендик"

Жемил Мерич,

Түрк жазуучусу

Адамдар кайсы жашта болбосун ар дайым сүйүүгө жана мээримге муктаж болушат. Ошондуктан биз сүйгөн жана көңүл бурган адамдарга өзүбүздү жакын сезе баштайбыз. Жасалмалуулуктан алыс болгон "сүйүү" жана "мээрим" билим берүүнүн жана тарбия ишинин ийигилиги үчүн аба менен суудай керек. Сүйүү менен коозолдолгон билим берүү жөн гана "аракет" болуп саналат. Мыкты мугалим окуучуларын учу-кыйыры жок сүйүүгө бөлөп, алар менен ар дайым алектенет. Жардамга муктаж болгондорун айттырбай сезет, ар дайым жардам берүүгө даяр турат. Окуучулардын каталарына сабырдуулук менен мамиле жасап, аларга терең ишенет.

Өзгөчө башталгыч класстардын окуучуларына жылуу мамиле жасоо керек. Себеби, бул куррактагы окуучулар дагы да назик болгондуктан туура эмес ар бир мамилеге сезимталдык менен карашат жана мерез мугалимден таптакыр алыстап кетишет.

Биринчи классты башка мектепте окуп, экинчи классын бизден уланта баштаган окуучу мурунку мектептеги мугалимине көңүп калгандыктан кийинки мугалимин жактырбай жатты. Ошондуктан, ар түрдүү тентектиктерди жасап, бейчеки жоруктарга жол коё баштады. Мугалим окуучунун тентек кыялдарын карап туруп, аны "проблемалуу" окуучулардын тизмесине кошуп койду. Анан калса, мугалим да окуучуга кыжыры кайнап орой мамиле жасап жатты. Мугалим жана үй-бүлөсү менен сүйлөшүп төмөндөгүдөй кеңеш бердим:

-Үй-бүлө жаңы мугалимин даайыма мактоосу керек. Мугалим дагы окуучусуна жылуу мамиле жасап, өзүн сөзсүз түрдө сүйдүрүшү керек. Себеби, окуучулар жактырбаган мугалимден эч нерсе үйрөнө алышпайт.

Арадан көп өтпөй мугалим окуучу менен жакындан сүйлөшө баштады эле окуучу жаңы мектепти да жактырып калды.

"Дүйнөнү кутказган билим эмес, балким сүйүү. Рухту кубанткан өкүм берүү эмес, балким кызмат кылуу, жардам берүү. Мугалим, окуучусу тарабынан сүйүлүүсү керек. Мугалим окуучуга таасир этүү жана ортодогу мамилени бекемдөө үчүн сүйүү кудретинен пайдалануусу керек"

Жан-Жак Руссо.

СҮЙҮҮНҮ БИЛДИРГЕН 3 БЕЛГИ

"Сүйүү коштолгон иш эч качан ийгиликсиздикке дуушар кылбайт"

Зиг Зиглар,

Америка мотиватору

Сүйүүнү жашатуу жана көрсөтүү үчүн айрым белгилерин түшүнүп алышыбыз керек. Чыныгы сүйүүнүн 3 белгиси бар, булардын биринчиси - көңүл буруу. Тилде гана сөз түрүндө жашап, бирок көңүл бурулбаган сүйүү чыныгы сүйүү эмес. Балким ал – жалганчылык болуп калат. Кыймыл-аракет, мамиле менен дал келбеген сүйүү жакшы натыйжа бере албайт. Сүйүүнүн ичинде көңүл буруу, сезимдерди бөлүшүү болушу керек. Жакындык болуш керек. Жардам берүү болуш керек. Эң манилүүсү, чын жүрөктөн, чын көңүлдөн болуш керек. Сөз менен айтылган сүйүү кыймыл-аракет менен коштолбосо анын таасири, жугуму болбо йт. Кыскасы, сүйүү сөздө эмес өзүбүздө болуш керек. Бул эреже жашоонун бардык учурунда колдонууга тийиш. Соода-сатыкта, саясатта, үй-бүлөдө, өзгөчө билим берүүдө.

Сүйүүнүн экинчи белгиси - угуу. Сүйлөшүп жаткан адамдын айтып жаткандарына көңүл коюп, ынтаа менен укканыбызда сүйүүбүз өз функциясын аткарган болот.

Билим берүү ишибиз таасирдүү болсун десек балдардын оюн жана алар жасаган нерселеринин таржымалын тажабастан угуубуз керек. Бул педагогикада ийгиликке жеткирүүчү негизги фактор болуп саналат. Баланын чыныгы достук сөздөрүн угуу жана ага маани берүү эки тарапты ого бетер жакындатат. Сөздөрүн эч кимге угуза албаган адам өзүн четке кагылгандай алсыз сезе баштайт.

Сүйүүнүн үчүнчү белгиси - маани берүү. Окуучуларыбыздын ийгиликтерине маани бергенибизде, колдоо көрсөткөнүбүздө сүйүүбүздү көрсөткөн болобуз. Алар сизден алган колдоо менен үмүтү жанданып алдыга жылат, жашоого даярдагана баштайт. Маани берген сайын дагы да мыкты, дагы да ийгиликтүү болуу үчүн жан дүйнөсүндө ишеничи жана каалоо пайда болот. "Маани берүү" балдарга таасир эткендей эле чоң адамдарды да шыктандырат. Демек, сүйүүнүн эң даана белгиси - маани берүү. Өзгөчө мектеп жашындагы балдарга дайыма, кандай абалда болсо да маани берилиш керек.

СҮЙҮҮ АРКЫЛУУ МАМИЛЕ КУРУУ

Таалай агай мугалимдиктин алгачкы жылдарын толкунданууу менен өткөрүп аткан. Ага кыйырма беш жылдык тажрыйбасы бар кесиптеши окуучуга кандай мамиле жасоо жана кантип мугалими болуу керектигин баяндаган сөздөрүн төмөндөгүчө баяндады:

"Уулум, бул окуучулар өтө жакшылыкты билбеген калк болушат. Көп эле түшүнүктүү боло бербе. Ошондуктан класстын ичинде көп күлбө. Алардын даражасына түшпө, себеби, кийин эркелеп, сени менен дос болуп башыңа чыгып алышат. Аларды жакшы көрсөң дагы аларга сүйүүңдү билдирбе. Мындай кылып кабагыңды түйүп, аркадагы парталарга көз жүгүртөсүң. "Тургула, эй!" деп кыйкырасың. Өтө жай кыймылдаган бирөөнү доскага чыгарып эки жолу чаап жибересиң. Эгер мындай кылбасаң, класстагы абройуңду сактап кала албайсың. Кара, сен жашсың, тажрыйбаң да аз. Кечирип кой, бирок сен караңгысың. Окуучу мугалим ким экенин дароо түшүнөт жана андан пайдаланууга аракет жасайт. Эгер жумшак мамиле жасасаң классты башкара албайсың. "Ат тезегин кургатпай" мүдүргө даттанасың. Бул айткандарым менин кеңешим. Жыйырма беш жылдык тажрыйбама таянып бул нерселеди айтып жатам. Уулум, тажрыйбалар айтып жатат, тажрыйбалар. Эч бир педагогика сабагында өтүлбөгөн бул ыкма эски мугалимдердин мурас жолу менен уланып келе жатат".

Дале болсо окуучулардан алыс болуу мугалимдик жумушта эң ишеничтүү кыймыл-аракет деп билгендер бар. Себеби, алар "окуучуларга чын жүрөктөн жасалган мамиле окуучулар тарабынан жеке кызыкчылыктарга пайдаланылып кетет" деп ойлошот. Дале болсо кээ бир мугалимдер каанасында окуучуларга көп тапшырма берүү аркылуу үстөмдүк кылууну туура чечим деп эсептешет. Жакшы баа коюу, көтөрмөлөө мугалимдин мартабасын төмөндөтө турган метод деп ойлогондор да бар. Мезгил-мезгили менен бул сыяктуу сүйлөшүүлөр мугалимдер бири-бирине окуучуларды баа менен кантип коркуткандыгын, кыйын сынактар менен класстын баарын кантип бурчка такагандыгын, сураган суроого жооп бере албай турган окуучуларды кантип алдын ала сезе тургандарын, кээ бир каталары үчүн доскага чыгарып эмне кылгандарын, окуучулардын шайы ооп абдаарып калган абалдарын бир-бирине айтып күлүшөт. Узак жылдан бери келе жаткан мындай кагазга жазылбаган "эрежелер" билим-тарбия ишин зыянга гана учуратарын убакыт далилдеди. Мындан да жаманы, мугалимдер менен окуучулардын ортосундагы мамиленин үзүлүшүнө алып келди.

Мугалимдер окуучулар менен сүйүү жана сый-урматка таянган мамиле түзө алса, анда мугалимдин кемчиликтери да көзгө көрүнбөй калат. Бул багытта Юсуп Хас Хажип мындай деп айткан: "Адам кимди сүйсө, анын кемчилиги да жетишкендик сыяктуу көрүнөт, кимди жактырбаса, анын жетишкендиги да кемчилик болуп көрүнөт"

"Коркулган мугалим" принципине таянгандар педагогикалык ишмердигинде эч качан ийгиликке жетише албайт. Себеби, анын окуучулары өзүнүн бүтүндөй мүмкүнчүлүгүн көрсөтпөй жабык бойдон калышат. Адам корккон кишиге жалгыз гана баш ийет, бирок, жакшы көргөн адамынын каалосунун бардыгын аткарат. Бизден корккондугу үчүн бизди уккандай болуп көрүнгөн окуучунун эмне кереги бар. Тескерисинче, бизди сүйгөндүгү, жакшы көргөндүгү үчүн бизди угуп, артыбыздан ээрчиген окуучуларды өстүрүшүбүз керек, тарбиялашыбыз керек.

Өзүн окуучуга сүйдүргөн, бул сүйүү аркылуу өз баалуулуктарын окуучуга кабыл алдыра алган мугалим эң баалуу мугалим. Мындай мугалим сүйүүгө жана сый-урматка таянып өз мартабасын бат эле көтөрө алат. Коркутууга жана басмырлоого таянган кыймыл-аракеттер балдар менен болгон мугалимдин мамилесин муздатып отуруп, акыры үзүп тынат. Мугалимин сүйбөгөн жана андан алыс болгон окуучудан ийгиликтүү, өзүнө ишенеген инсан чыгары мүмкүн эмес. Ошондуктан, билим берүү жана тарбиялоо системасы "сүйүүдөн" куралган пайдубалдын үстүнө курулушу абзел.

Окуучулар менен түзгөн жылуу мамиленин натыйжасында мугалим окуучулардын деңгээлине түшүп, алардын жан дүйнөсүн канчалык түшүнгөнгө аракет кылса, аларга ошончолук пайдалуу болот. Бирок, бул жакындык менен бирге эле сөзсүз түрдө белгилүү бир дистанция дагы сакталууга тийиш. Эгер бул өлчөм так сакталбаса жана таң салмактуулук болбосо мугалим окуучунун назарынан төмөн түшүп калуусу ыктымал. Тагыраагы, мугалимдин абройуна шек келүүсү мүмкүн. Мугалим окуучу менен ортосуна дубал курбайм деп жатып, дубалды өзүнүн үстүнө кулатып алышы мүмкүн. Мындай абалда көйгөйлөрдү чечүүгө болгон мугалим тескерисинче, көйгөйдүн борбору же дал өзү болуп калышы ыктымал.

Жантен Каянын "Мугалимдерге кеңеш" китебинен алынды

Редактору: Т.АЛДАКУЛОВ

КАРА-КЫРГЫЗСКАЯ АВТОНОМНАЯ ОБЛАСТЬ: ВОЗРОЖДЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ В ЭПОХУ СОВЕТОВ

ОБРАЗОВАНИЕ КАРА-КЫРГЫЗСКОЙ АВТОНОМНОЙ ОБЛАСТИ

(начало в предыдущем номере)

Процесс обретения кыргызами своей государственности оставался сложным даже после принятия решения высшими инстанциями о национально-государственном размежевании Средней Азии и, к сожалению, оставил много спорных вопросов. Так, определением будущих границ занималась центральная территориальная комиссия. Подготовленные ею материалы рассматривались Ликвидационным комитетом - Ликвидкомом, в работе которого тон задавала узбекская партийно-государственная элита, представлявшая более многочисленный и ранее имевший свою государственность народ.

Значительную роль в этом сыграл тот факт, что Ташкент одновременно являлся столицей, ликвидируемой Туркестанской АССР и вновь образуемой Узбекской ССР. Здесь также находились все представительно-уполномоченные органы центральной власти в Средней Азии и были сосредоточены соответствующие руководящие кадры. Среди работников 11 уполномоченных органов Центра - Средазбюро ЦК РКП(б), призванных выражать интересы не только Центра, но и наций и народов всего региона, преобладало отношение к разграничению границ, не как к процессу, определяющему дальнейшие судьбы народов, а как к административно-территориальному районировании единой страны с целью облегчения управления Средней Азией. Сказалось влияние идеи интернационализма и условность границ. Принципы установления границ, выдвинутые узбекским партийным бюро, несмотря на то, что их никак нельзя было считать бесспор-ными, принимались на том этапе размежевания всеми высшими инстанциями. С ними вынуждены были считаться и представители тех национальностей, которые стремились к своей государственности.

Имеющиеся в нашем распоряжении источники и официальные документы, позволили нам выявить суть принципа установления границ и последствия их применения для Кыргызстана:

1. Определение границ по национальному признаку. В тех условиях жизни народов Средней Азии применение данного принципа требовало учёта специфики образа жизни кочевых народов, которые, составляя подавляющее большинство населения той или иной местности, в разные времена года меняли места жительства. Во многих случаях они оказывались меньшинством среди оседлых населений ряда регионов. При национально-государственном территориальном размежевании эти моменты учитывались не всегда и поэтому ряд исконно кыргызски земель и волостей как Аимская, Курган-Тепинская, Джалал-Кудукская вокруг Андижана автоматически были включены в состав Узбекистана. Также поступили и в отношении земель кыргызов Кошой-Коргонской и Тойтюбинской волостей Ташкентского уезда.

2. Принцип фактического пользования местности на момент размежевания. Главным и решающим признаком фактического землепользования тогда считалось лишь оседлое, орошаемое земледелие. Следовательно, в первую очередь пострадали территориальные интересы тех кочевников, которые отдавали часть своих земель в аренду на весенне-летнее время. Кочевники оставались в проигрышном положении.

3. Принцип экономической целесообразности. История и практика показала, что в реализации данного принципа больше всего пострадали интересы кыргызского народа. В то время, когда главным лозунгом страны Советов был лозунг о «ликвидации хлопковой зависимости СССР» в Средней Азии хлопководством занимались в основном узбеки и таджики, соответственно земельный спор при равных условиях всегда решался в пользу хлопководов.

4. Хотя и был провозглашён принцип недопущения чрезмерных череспо-лосиц, кривых линий в границах и вкраплений в чужие территории, на практике повсеместно и очень часто допускались нарушения в пользу конкретного народа при разделении, как тогда говорилось «условных границ».

Дополнительно отметим, что в ходе национально-территориального разме-жевания между вновь организованными национальными союзными и автономными республиками, автономными областями, не было установлено четких пограничных линий согласно национально-территориальной принадлежности. Большая часть границ была проведена в соответствии с национальным составом

соответствующих территорий. Однако, были непрос-тительные оплошности и в этом деле. В результате чего, значительное количество людей той или иной коренной национальности оказались за пределами своего титульного государства. Справедливости ради отметим, что таджики, составлявшие до 90 -населения Бухары и Самарканда, остались автономией в составе Узбекской ССР. Во многих случаях произошли неожиданные, резкие изменения в традиционной хозяйственной деятельности местного народа. Яркий пример тому - ущемлённые права кыргызов. Так, многие территории постоянных кочевий кыргызов, в основном весенние и летние пастбища, были закреплены за кыргызским народом, а места их крупных оседлых поселений перешли к оседлым узбекам и таджикам, что видно на примере Ферганской долины.

Как свидетельствуют история и жизненная практика, вышеуказанный прин-цип разделения границ проводился в жизнь однобоко и в ущерб интересам кыр¬гызов и Кыргызстана. В результате подобного решения мы получили несколько анклавов, проблемы которых до сих пор решаются.

К осени и концу 1924 года проведение национально-территориального размежевания, активное установление границ республик и областей проходило не гладко, с трудностями, в спорах. Однако, несмотря на такие моменты, национально-государственное размежевание Средней Азии стало поистине судьбоносным событием в жизни кыргызского народа. Произошло объединение основной части разрозненных земель кыргызского народа и самих кыргызов в одно целое - Кара-Киргизскую автономную область. Это создавало благоприятные условия для создания и развития:

-национальной государственности в лице автономной области в составе РСФСР;

-национальной экономики и культуры;

-организациинациональныхгосударственных органов власти и системы управления;

-общественно-политических и культурно-просветительских учреждений;

-судов и других правоохранительных органов, работающих на родном языке;

-правовой основы дальнейшей эволюции кыргызской национальной государственности;

-прав и полномочий автономной области.

Таким образом, в октябре 1924 г. кыргызский народ после многовекового перерыва вновь возродил и обрёл свое национально-государственное образование в форме автономной области советского типа.

После политического решения и проведения территориального размежевания по национальному признаку на повестке дня стал вопрос об аппарате управления автономной области. Постановлением высших советских и партийных органов РСФСР и СССР в ККАО были организованы Ревком и Оргбюро Киргизского обкома РКП (б).[43]

Так начался второй период государственности кыргызов в эпоху советов в лице Кара-Кыргызской автономной области в составе РСФСР.[44]

В результате национально-территориального размежевания на территории Туркестанской АССР, Бухарской и Хорезмской народных Советских республик были образованы: 14 октября 1924 года Таджикская АССР в составе Узбекской ССР и Кара-Киргизская (Кыргызская – авт.) автономная область в составе РСФСР;[45] 27 октября 1924 года - Узбекская и Туркменская ССР; 11 мая 1925 года Кара-Калпакская авто¬номная область в составе Казахской АССР.[46]

В целом, на территории бывшего Турк. АССР, Бухарской и Хорезмской Народных Советских Республик образовались две союзные республики - Узбекская и Туркменская ССР в составе СССР, автономная республика, в лице Таджикская АССР в составе Узбекской ССР, две автономные области, в лице Кара-Калпакской автономной области в составе Киргизской (Казахской – авт.) АССР и Кара-Киргизская автономной области в составе РСФСР.

После образования Кара-Кыргызской автономной области к нам отошла в основном нынешняя территория Кыргызской Республики с населением 714648 человек, состоящая из 75 волостей. Постановлением ВЦИК Советов от 21 октября был образован Революционный комитет Кара-Кыргызской автономной области.[47] Кстати, относительно масштаба территорий и населения вновь образованной ККАО есть некоторые расхождения среди наших учёных. Если быть более точным, то по некоторым данным Кара-Кыргызская автономная область в составе РСФСР в административно-терри-ториальном отношении включала 75 волостей, 6 городов, 721 аил и 5 хуторов с общей территорией 165 229 кв. верст. В этой ново¬образованной территории проживали 833 884 человека, из которых кыргызы - 510061 человек или 61,1, узбеки - 146041 или 17,5, русские - 138686 или 16,6, казахи и представители других народов - 39096 человек или 4,6. Так, утверждал доктор исторических наук, профессор Дж.М. Малабаев.[48] Этого же подтверждают и наши архивные данные, и другие официальные документы.[49]

Наряду с этим есть и другие данные в среде учёных Кыргызстана. Так, авторитетный коллектив авторов юбилейной книги «У истоков кыргызской национальной государственности», изданной по инициативе и на грант первого Президента Кыргызской Республики, утверждает, что территория, отошедшая Кара-Киргизской автономной области, составила 195,7 тыс. кв. км, а население области насчитывало 737 тыс. человек, из них кыргызы составляли 63,5, русские - 16,8, узбеки - 15,4, казахи - 1,3, другие национальности - 3,5.[50] Отсюда видно, что Киргизская автономная область была подлинно страной кыргызов, ибо кыргызы в населении КАО представляли компактно проживающее национальное большинство. Вот на этих территориях возродилась кыргызская государственность в лице ККАО.

Таким образом, важное историко-политическое событие на пути возрождения национальной государственности произошло 14 октября 1924 года. Именно в этот день было принято решение ВЦИК РСФСР о санкцио-нировании выхода Туркестанской АССР из состава РСФСР и образовании новых национальных, по имени титульных наций и народов, одноимённых государств, в лице союзных, автономных республик и автономных областей на территории Средней Азии. 27 октября это решение было уза¬конено сессией ВЦИК СССР. В постановлении ВЦИК от 14 октября 1924 г. в отношении кыргызов говорилось:

«Во исполнение выраженной всеобщей воли рабочих и дехканских масс Кара-Кыргызского народа выйти из состава ТуркАССР и образовать Кара-Кыргызскую автономную область в составе РСФСР».[51] Следовательно, именно 14 октября 1924 г. стал днём образования национальной государственности кыргызов.

Несмотря на все упущения и просчеты, ККАО выполнила свою историческую миссию. В дальнейшем в 1927 г. Кара-Кыргызская автономная область была преобразована в Кыргызскую АССР, а в 1936 г. в Кыргызскую ССР. Сегодня, как известно, в результате крупных общественно-политических событий и изменений последних лет, наша республика носит конституционное название Кыргызская Республика. Именно с этим именем мы стали известны во всем мире, были приняты в ряды крупных, авторитетных мировых политических и экономических организаций, являемся членом ООН.

Отмечая 100-летие образования Кара-Кыргызской Автономной Области в составе РСФСР, мы должны помнить с каким трудом досталась нам нынешняя независимость.

(продолжение на 7 стр.)

Дидактика

ОшМУнун профессордук-окутуучулук курамынын илимий-педагогикалык, маалыматтык гезити

ВРЕМЕННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО АЙДАРБЕКОВА

Одним из ключевых вопросов в нашей работе является история создания и деятельность Революционного комитета ККАО, избранного в качестве временного органа власти. Мы рассматриваем деятельность Ревкома ККАО как функции Временного Правительства Айдарбекова. Все, что делал Ревком ККАО по сути и содержанию носит характер классических временных правительств. Вот уже 100 лет термин Революционный комитет глубоко и широко укоренился в нашей историографии. Почему этот Ревком нельзя назвать иначе, как Временное Правительство возглавляемое И. Айдарбековым. Именно такой вопрос ставим перед общественностью. Конечно, это наше личное мнение, соглашаться или не соглашаться, поддерживать или выступать против него, личное дело каждого учёного. Отметим, также, что основными вопросами нашей работы яв¬ляются формирование и становление национальной государственности, система управления нового государ-ственного устройства, его особенности, как и по каким критериям выбира-лись члены Революционного комитета или Временного Правительства? В поле нашего зрения также находятся проблемы определения границ и административно-территориального деления внутри ККАО. Мы рассматриваем каким образом происходило деление области по уездам, округам, кантонам, районам, аилам, сёлам.

Созданный после образования Кара-Кыргызской автономной области Революционный комитет под председательством Иманалы Айдарбекова, фактически выполнял функции Временного Правительства, до создания законных, легитимных органов официальной власти, на заре возрождения нашей национальной государственности, обеспечив управление областью в переходный период.

Мировая практика свидетельствуют и конкретно показывает, что любое Временное Правительство во всех странах, фактически было высшим исполнительно-распорядительным и законодательным органом государственной власти. Временное Правительство - это правительство, создаваемое в государстве, стране на время переходного периода или чрезвычайного положения, как правило при смене политического строя или системы управления. Временное Правительство присваивает себе полномо-чия правительства до создания постоянного, легитимного правительства. Временное Правительство часто состоит из лиц, которые кажутся народу достойными для выполнения возложенной им задачи. Часто во Временное правительство включают представителей бывшей оппозиции, умеренных представителей старого режима. Это общепринятая практика.[52]

В истории кыргызского народа и Кыргызстана подобные органы существовали в 1917 году, после Февральской революции в Российской империи - Временное Правительство Керенского. К сожалению, наши соотечественники, учёные привыкли видеть только этого Временного Правительство.

Следующим Временым Правительством, известное кыргызстанцам стало –Временное Правительство во главе с Р. Отунбаевой, состоящее из 14 человек, после револю¬ции 2010 года. В своё время член данного Временного Правительства О. Текебаев заявлял "…Власть перешла в руки Временного Правительства из 14 человек. Мы теперь и Правительство, и Парламент, и Президент страны. Да это очень сложная, не хорошая проблема, но другого решения нету…".[53] Отметим, что деятельность этого Времененого Правительства Кыргызской Республики до сих пор вызывает споры по части его легитимности.

Между тем, самое настоящее Временное Правительство в истории кыргызского народа и Кыргызстана было именно на начальном периоде существования Кара-Кыргызской автономной области в лице Револю-ционного комитета во главе с И. Айдарбековым. После образования автономной области кыргызского народа вся полнота власти принадлежала Революционному комитету Кара-Кыргызской Автономной Области. Революционный комитет по своей сути и содержанию являлся Временным Правительством и проводил работу по организации областных органов государственной системы управления, административно-территориальному делению области согласно утверждённому штатному плану, т.е. осуществлял функции Временного Правительства. Таким образом, Временное Правительство ККАО, являясь высшим исполнительно-распорядительным органом, выполняло также законодательные функции. Председателем этого Временного Правительства с 12 ноября 1924 года по 27 марта 1925 года был Иманалы Айдарбеков. Местные органы власти были представлены в виде уездных, окружных, кантонных и аильных исполнительных комитетов. Фактически Временное правительство ККАО - это был орган, который совмещал в себе функции, и исполнительной власти, и законодательной власти.

Наше мнение о Временном Правительстве Айдарбекова подтверждает и официальный сайт Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, нынешний высший законодательный орган, где сказано, что «…Первоначально 21 октября 1924 года был создан Революционный комитет, который исполнял по совместительству обязанности всех ветвей власти Кыргызской Автономной области. Его возглавил Иманалы Айдарбеков. Центральный исполнительный комитет (ЦИК) был создан 27 марта 1927 года под председательством Абдыкадыра Орозбекова».[54]

Относительно того, что Временное Правительство ККАО выполнял и функции законодательной власти, свидетельствует тот факт, что именно этот орган разработал "Положение об автономной области Кара-Киргизского народа" в ноябре 1924 года, что присуще функции законодательного органа.[55]

Следует напомнить, что «Положение об Автономной области Кара-Киргизского народа»,[56] датированное ноябрём 1924 года, документ мало-известный в широких кругах учёных и почитателей отечественной истории. Следует отметить, что данный документ впервые был опубликован в учебном пособии «Кыргызская государственность в XX веке (Документы, исто-рия, комментарии)», составленное доктором исторических наук, профессором А. Дж. Джуманалиевым. Мы приводим неполный текст этого положения, чтобы понять права и функции органов власти.

Глава I

1. Автономная область кара-киргизского народа в административно-экономическом отношении разделяется на 2 округа: Пишпекский и Джалал-Абадский.

Границы перечисленных округов устанавливаются Президиумом Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета, изменение их в будущем допускается с разрешения последнего.

2. Каждый округ Кара-Киргизской области в административно-экономическом отношении разделяется на районы.

Количество районов и их границы устанавливаются областным съездом Советов Кара-Киргизской области и утверждаются Президиумом Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета.

Глава II

О правах и обязанностях высших органов власти на территории области, округов и районов

3. Высшими органами власти на территории области, округов и районов являются соответствующие съезды Советов, а в период между съездами Советов избираемые ими исполнительные комитеты и президиумы последних.

А. О съездах Советов.

4. В пределах своего ведения съезд Советов есть высшая на территории (области, округа или района) власть, подчиненная: Областной съезд Советов - Всероссийскому съезду Советов, Всероссийскому Центральному Исполнительному Комитету и его Президиуму; окружной съезд Советов - Областному съезду Советов, Областному исполнительному комитету и его Президиуму; районный съезд Советов - окружному съезду Советов, окружному исполнительному комитету и его президиуму.

6. Управление населенными пунктами в сельских местностях осуществляется сельскими Советами, действующими на основании особого положения.

7. Ведению съездов Советов подлежат:

а) обсуждение вопросов, имеющих общегосударственное значение;

б) рассмотрение и решение всех местных вопросов в пределах области, округа или района и принятие мер к поднятию их в культурном и хозяйственном отношении;

в) утверждение местного бюджета, а также отчета исполнительного комитета по его исполнению;

г) рассмотрение и утверждение отчетов о деятельности подведомственных съезду органов власти;

д) выборы соответствующих исполнительных комитетов и выборы делегатов на вышестоящие съезды Советов,

8. Съезды Советов бывают очередные и чрезвычайные.

9. Очередные съезды Советов созываются один раз в год в следующем порядке: сначала созываются районные съезды, затем окружные и, наконец, Областной съезд Советов с таким расчетом, чтобы Областной съезд мог своевременно послать делегатов на Всероссийский съезд Советов.

10. Чрезвычайные съезды Советов созываются согласно с правилами, изложенными в ст. 40,70,105 настоящего положения.

11. О дне предстоящего цсъезда Советов и о предварительной повестке дня президиумы соответствующих исполнительных комитетов заблаговременно оповещают нижестоящие исполнительные комитеты и городские Советы и опубликовывают во всеобщее сведение.

12. Съезды Советов могут для рассмотрения подлежащих их ведению вопросов образовывать комиссии и секции.

13. Все вопросы на съездах Советов решаются открытым голосованием и простым большинством голосов.

14. Съезд Советов избирает мандатную комиссию для проверки полномочий своих членов и для проверки правильности произведенных выборов.

Примечание: порядок выборов на съезды Советов определяется ст. 70 Конституции РСФСР и инструкцией Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета по выборам.

Б. Об исполнительных комитетах, их президиумах, председателе и секретаре

15. К предметам ведения исполнительных комитетов относятся:

а) вопросы текущей деятельности их президиумов и отделов;

б)распоряжение в жизнь декретов, постановлений и распоряжений центральных и вышестоящих органов власти;

в) борьба с контрреволюцией и охрана революционного порядка, спокойствия и безопасности в пределах области, округа или района;

г) руководство, контроль, направление и объединение деятельности всех находящихся в пределах области, округа или района советских учреждений.

(ПРОДОЛЖЕНИЕ СЛЕДУЕТ).

Б.К.АБЫТОВ,

доктор исторических наук, профессор.

Ответстенный редактор, доцент **Б.К. ОМОРКУЛОВ.**

"Дидактика"
ОшМУнун профессордук-окутуучулук курамынын илимий педагогикалык, маалыматтык гезити

Башкы редактор:
Каныкей ЖОРОЕВА

Редакциялык кеңеш:
Н.Мапаева, Г.Жутанова, А.Батыралиев, Б.Оморкулов, М.Ниязалиев, З.Нуралиева, М.Осмонали кызы

Корректор: М.Турсунбекова
Фото кабарчы: Р.Максутов
Дизайнер:
Дүйшөнбек Бектемир уулу

Кол жазмалар, фото-сүрөттөр кайра кайтарылбайт жана кат жүзүндө жооп берилбейт. Жарыяланган материалдар редакциянын толук көз карашын билдирбейт. Макалалардагы фактылар үчүн авторлор өздөрү жооптуу. Гезит редакциянын компьютердик борборунда терилип даярдалып, "ММКны колдоо борбору" басмаканасынан басылды.
КРнын Юстиция министрлигинен каттоодон өткөн күбөлүктүн каттоо номуру 10155. Күбөлүк 003799

Банктагы реквизиттер:
Инн 00207199610017,
р-с. 4407011103007617,
«РСК-Банк» Ош филиалы, Ош шаары
БИК 129039
Редакциянын дареги: Ош шаары, Ленин көчөсү-331, ОшМУнун башкы имараты, 219-каана.
Гезит "Принт Мастер" ЖЧКсынын басмаканасында басылды.
Нускасы: 1300 Буюртма №

НОБЕЛ СЫЙЛЫГЫН АЛГАН ХАН ГАН АЙЫМ КИМ?

Нобель сыйлыгы 1901 - жылдан бери 48 гана аял берилген.

Бул сыйлыкты алган эркектердин саны 822ге жетти. Тынчтык жана адабият тармагында аялдар эң көп сыйлык алышкан. Алар 16 тынчтык, 14 адабият, 12 физиология жана медицина, 4 химия, 2 физика жана 1экономика багытында.

Мари Кюри 1903 - жылы физика, 1911 - жылы болсо химия тармагында Нобель сыйлыгын эки жолу алган бир гана аял.

Быйыл болсо, Түштүк кореялык жазуучу Хан Ган Нобель сыйлыгын "тарыхый травмаларга каршы турган жана адам жашоосунун морттугун ачып берген поэтикалык прозасы үчүн" алды.

53 жаштагы Хан Ган Нобель сыйлыгын алган түштүк кореялык биринчи жазуучу.

Анын чыгармалары башка тилдерге да которулган. 2007-жылы чыккан "Эт жебес аял" романы жаш аялдын үй-бүлөсүнө каршылык көрсөтүп, эттен баш тартканы тууралуу жазылган. Чыгарма 2016-жылы Эл аралык Ман Букер сыйлыгына татыктуу болгон. Кийин дүйнө жүзү боюнча таанылган. 2014-жылы жазылган "Адамдын жоруктары" психологиялык татаал романында 1980-жылы Түштүк Кореянын Кванжу шаарында Хан Гангдын кичи мекениндеги студенттик көтөрүлүштү ырайымсыз басуусу чагылдырылат.

Жазуучу айым адабиятчынын үй бүлөсүндө туулган. Белгилүү корей жазуучусу Хан Сен Вондун кызы. Ал жаштайынан китептин курчоосунда чоңоюп, Сеулдагы Йонсей университетинде корей адабиятын окуп, бала кезинен дээрлик жазган. 1993-жылы "Адабият жана коом" журналында беш ыр менен акын катары дебют жасаган. Кийинки жылы анын "Кызыл казык" аңгемеси жергиликтүү адабий сынакта жеңүүчү болгон. 1995-жылы "Йосунун махабаты" аттуу биринчи кыска прозалык жыйнагы жарык көргөн. 1998-жылы Хан Ган Айова университетинде Эл аралык Жазуу программасынын катышуучусу болуп, поэзия жана проза жазууну уланткан.

Хан Ган бүгүнкү күндө Түштүк Кореядагы эң белгилүү авторлордун бири. Анын Кореяда жарык көргөн негизги эмгектери: "Сенин муздак колуң" (2002), "Эт жебес аял" (2007), "Дем үчүн күрөш" (2010), "Грекче сабактар" (2011) жана "Адамдардын жоруктары" (2014), "Ак китеп" (2016) жана 1940-жылдардын аягындагы окуялар жөнүндө романы "Мен кош айтышпайм" (2021), ал өткөн жылы француз Медичисинин престиждүү сыйлыгын алган.

Жазуучунун адабий жетишкендиктерин санап жатып, Нобель адабият комитетинин төрагасы Андерс Олссон анын жазганында "аялуу, көбүнчө аялдардын жашоосуна боорукердик анын метафоралык жактан толтурулган прозасы аркылуу сезилет жана бекемделет деп белгиледи. «Грек сабактары» романында сүйүүсү сүйлөө сөз күчүн жоготкон аял менен көзү көрбөй калган байыркы грек тили мугалиминин ортосунда пайда болот. Китеп жоготуу, жакындык жана тилдин акыркы шарттары жөнүндө кооз медитацияга айланат»-деп кошумчалаган.

Нобель комитети Альфред Нобель каза болгон күнү 10-декабрда Стокгольм филармониясында өтүүчү салтанатка азыртадан даярдыктарды баштады, ал жерде лауреаттар король Карл XVI Густафтын колунан алтын медаль алышат.

интернет булактарынан алынды

КООМ КҮЗГҮСҮ - МУГАЛИМ

Окуучуга жан дүйнөсүн арнаган
Окутуучу кесибин мен тандагам.
Багыт берген баёо мүнөз балага
Бардыгынан ыйык кесип ал маган.

" Агартуучу", "агай" деген сөздөрдүн
Абройлуу атына көө түшүрбөй,
Ааламдагы эң ардактуу кесипке
Арнап келем өмүр жашым бүтүндөй.

Келечегин аныктаган баланын,
Кесип барбы ушул улук кесиптей!
Мугалимге маңызы жок жашоонун,
Мотурайган балдар үнүн эшитпей.

Тарбиянын кени" дешет мектепти,
Таасын бул кеп тегин жерден чыкпаган.
Тарбиялап жөнгө салган тентекти
Таалимчинин эмгегине сыктанам.

Мугалимдик сыймыктуу иш билгенге,
Мугалимин сыйлабаган - көр пенде.
Татаал, жоопту бул кесиптин ээлери,
Таалим бербейт, билим бербейт кимдерге!

Мугалим бар үйдүн ырыс- куту бар,
Мунсуз заман түңгүюкка түшүгар.
Коңгуроосун каккан илим- билимдин,
Коомдун анык күзгүлөрү - ушулар.

Жаш муундарга берип билим, тарбия,
Жаркын жолго үндөп турган жетелеп.
Агайларга, эжейлерге ар дайым
Аздык кылат алкыш айтсак эселеп.

Тандап алсаң мугалимдик кесипти,
Дарак сымал мөмөлөйсүң, шактайсың.
Дүйнөнү бүт чарк айланып чыксаң да,
Мугалимдей асыл адам таппайсың.

Окуучуга ачып билим дүйнөсүн,
" Окуучум" деп качан, кайда жүрбөсүн.
Эне- атадай мээрим төккөн балага,
Эже- агайды кандай адам сүйбөсүн!

Баркы бийик мугалимдин бактысы,
Бакыраң көз балдарында окуткан.
Артык ага сүйгөн иши тактысы,
Алтын, күмүш, каухардан, жакуттан.

Кайран союз урап, калың журтубуз
Калган кезде билбей жанды багууну.
Көп катары мугалим да эп көрдү
Көр соодадан өз бактысын табууну.

Шол кезде да ой жүгүртүп жеткилең,
" Мектеп - үйүм" дегендерди көп билем.
Андайларды өз кесибин пир туткан
Анык фанат, Чолпонбайлар деп билем.

Аябаган мугалимден айлыкты
Артта калып социализм, нур заман.
Кары- жаш бүт аздек тутуп байлыкты,
Кадимкидей ылайланды бул заман.

Анык устат эртеңи үчүн баланын
Анык иш го жүрө албашы түйшөлбөй.
Көңүлүнө туткан учур талабын
Көп болсо экен мугалимдер Дүйшөндөй.

Таасын багыт берилбесе балага
Талант- шыгы калары чын ачылбай.
Кур кетпеген ак эмгеги талаага
Болсун баары Мадаминов Гапырдай.

Мансур МАМУТОВ,
Ош МУнун доценти, филология илимдеринин кандидаты.

ЫР АВТОРДУН ТАЛАБЫ МЕНЕН ГРАММАТИКАЛЫК ЖАКТАН ӨЗГӨРТҮҮСҮЗ БЕРИЛДИ